

معلم یعنی طراح

گفت و گو با محرم نقی زاده، فعال حوزه آموزش

اشاره

محرم نقی زاده در رشته مدیریت آموزشی درس خوانده و سال‌هاست به کار آموزش مدرسه‌داری مشغول است و با همراهی مدیران مدرسه، ۴۷ بازدید از مدرسه‌های خارج از کشور داشته است. وی در مؤسسه «مدارس یادگیرنده مرآت» به عنوان مدیرعامل و مدرس، دوره‌های ضمن خدمت معلمان را برگزار می‌کند. نقی زاده به مدت ۹ سال مشاور و مسئول پایه در دبیرستان انرژی اتمی بوده و تألیف و ترجمه ۱۴ کتاب از جمله کتاب‌های فهم تیمز (نویسنده همکار: محرم آقازاده)، راهنمای عملی نگارش طرح درس (نویسنده همکار: محرم آقازاده)، فهم پرلز (نویسندگان همکار: مرتضی مجدفر و حسین قاسم‌پور مقدم)، هفتاد شاخص آموزشی در ۲۰ کشور جهان (نویسنده همکار: مهرداد اصفهانی)، ترجمه کتاب آموزش ریاضیات در هفت کشور (مترجمان همکار: مهرداد اصفهانی، مسعود حاجی سید حسینی فرد) و کتاب آموزش هیبریدی (نویسنده همکار: کیارش رمضان‌نژاد) را در کارنامه علمی خود دارد. آنچه در ادامه می‌خوانید، خلاصه گفت‌وگوی ما با نقی زاده درباره آموزش هیبریدی است:

● به چه نوع آموزشی آموزش هیبریدی گفته می‌شود؟

آموزش هیبریدی عبارت از این است که دست معلم را در انتخاب روش آموزشی‌اش باز بگذاریم. مرادم از آموزش هیبریدی به مثابه روش است، نه به مثابه محتوا. معلم تشخیص می‌دهد که مثلاً چرخه آب را که یک واحد یادگیری است، بهتر است حضوری آموزش دهد یا غیرحضوری. معلم تصمیم می‌گیرد که برای یک موضوع درسی فیلم ضبط کند یا ضبط یک وب‌آوا (پادکست) کافی است. معلم تشخیص می‌دهد که این موضوع را گروهی صورت دهد یا به صورت فردی. معنی این کار آموزش هیبریدی است که در آن معلم

تشخیص می‌دهد برای چه شرایطی کدام روش را انتخاب کند. به همین خاطر، اولین الزام حقوقی و اولین الزام اداری آموزش هیبریدی، دادن اختیار به مدرسه و معلم است. آموزش هیبریدی برگرفته از ماشین هیبریدی و جنگ‌های هیبریدی است. همان‌طور که ماشین هیبریدی برای حرکت کردن از ترکیب دو یا چند منبع مجزای قدرت استفاده می‌کند، می‌توان آن را روی مفهوم آموزش هیبریدی متبادر کرد.

● آموزش هیبریدی بر نتایج یادگیری دانش‌آموزان چه تأثیری دارد؟

همان‌طور که هدف ماشین هیبریدی بهینه‌سازی است، هدف از آموزش هیبریدی بهینه‌کردن وقت و انرژی معلم

مدرسه هیبریدی می تواند جایگزین مدرسه حضوری شود و آن مدرسه بهتر و توجه به تفاوت های فردی در آن بیشتر خواهد بود

خوشبختانه منابع و فناوری ها به خاطر برنامه های داخلی و خارجی موجودند و هر مدرسه سامانه های مدیریت یادگیری (ال ام اس) های خودش را دارد. فناوری های رایگان هم موجودند. نکته مهم درباره فناوری نیست، بلکه درباره رویکرد است. اگر شما می خواهید آموزشتان بهتر شود، و به تفاوت های فردی بچه ها و شخصی سازی آموزش توجه شود، یکی از راه ها، توجه به رویکرد آموزش هیبریدی است. آموزش هیبریدی می خواهد کار را برای معلم ساده تر کند. آموزش هیبریدی محصول پارادایم یا اجماع گذر از یاددهی به یادگیری است. مهم است بچه ها یاد بگیرند، نه اینکه من از یاد دادنم ذوق کنم. آن طور که بچه ها بهتر یاد می گیرند، مهم است. بگذار همان طور یاد بگیرد. اگر خودش ی یاد می گیرد چه بهتر. یادگیری مهم است، نه یاددهی. بهتر است نقشمان را آرام آرام از معلمی صرف به تسهیلگری و از تسهیلگری به طراحی پیش ببریم.

● معلم برای حرکت به سمت آموزش هیبریدی لازم است چه نکاتی را مدنظر قرار دهد؟

مراد از آموزش هیبریدی این است که دست معلم از نظر تشخیص روش ارائه محتوا باز بماند. برای این کار لازم است معلم به تمام واحدهای یادگیری اش تسلط و همین طور اختیار داشته باشد. ما در مثلث برنامه ریزی، دانش آموز یا یادگیرنده، معلم و محتوا را داریم. آموزش هیبریدی عنصر چهارم برنامه یا زیرساخت را هم به آن اضافه کرده است. در

و دانش آموز است تا سوخت معلم و سوخت دانش آموز هدر نرود. نتیجه آموزش هیبریدی می شود یادگیری بهتر دانش آموز و رضایتمندی بیشتر او. در آموزش هیبریدی، معلم وقت شخصی سازی بیشتری دارد و آموزش کارآمدتر می شود. مثلاً معلم می گوید برای این محتوا این فیلم را ببینید، برای آن دیگری این وب آوا را گوش دهید و آن یکی را خودتان بخوانید. یکی از روش های آموزش هیبریدی یادگیری معکوس است. در یادگیری معکوس، معلم آموزش را به جای اینکه از کلاس شروع کند، از خانه شروع می کند. آموزش به جای اینکه از معلم شروع شود، از دانش آموز شروع می شود. یعنی معلم قبلاً محتوایش را به صورت متن، صدا، تصویر، فیلم، پویانمایی و غیره ضبط می کند و در اختیار بچه ها قرار می دهد تا از آن استفاده کنند. بعد از آن در کلاس گره های کور را برایشان باز می کند. ممکن است دانش آموزی بگوید من یاد گرفتم و نیازی به آموزش معلم در کلاس نداشته باشد. به این صورت، در آموزش هیبریدی وقت معلم برای توجه به تفاوت های فردی بچه ها و شخصی سازی آموزش پس انداز می شود. معلمان ما سال هاست حتی در روستا و کلاس های چند پایه با این روش کار می کنند. حالا اسم آن شده است آموزش هیبریدی. نباید معلمان را از واژه ها ترسانند.

● برای موفقیت آموزش هیبریدی چه فناوری و منابعی را مورد نیاز معلمان و دانش آموزان می دانید؟

زیرساخت مجبورید بروید سراغ استفاده از برنامه‌های داخلی و خارجی مثل اسکای‌روم یا ادوبی کانکت. به همین خاطر، معلم باید به این عنصر چهارم تسلط پیدا کند. طرح درس، تدریس و ارزشیابی سه کار اساسی معلم در فرایند آموزش هستند. بنابراین، در آموزش هیبریدی طرح درس، روش تدریس و ارزشیابی معلم نیز باید هیبریدی باشد.

● وجه تمایز آموزش هیبریدی با آموزش مجازی یا از راه دور چیست؟

آموزش هیبریدی یعنی ترکیب دو روش حضوری و سنتی با مجازی یا از راه دور. معلم در آموزش هیبریدی باید دقیقاً بگوید هر کدام از واحدهای یادگیری را با چه روشی تدریس خواهد کرد؛ حضوری یا غیرحضوری، برخط یا نابرخط. این را در طرح درس خود هم باید بنویسد. انواع روش‌های تدریس و انواع روش‌های ارزشیابی به معلم کمک می‌کنند که بگوید کدام محتوا با چه روشی آموزش داده و با چه روشی ارزشیابی شود. معلم در ارزشیابی هیبریدی می‌تواند از انواع روش‌ها مثل ارائه تکلیف، روزنامه دیواری، خودارزیابی، همسال‌سنجی و غیره استفاده کند. در واقع، آموزش هیبریدی گزینه‌هایی را در اختیار معلم قرار می‌دهد و معلم را صاحب اختیار می‌کند که محتوا را محور قرار دهد و روش تدریس و ارزشیابی‌اش را تعیین کند. نگاه هیبریدی به معلم اجازه می‌دهد از روش‌های جدیدتری که برنامه یا زیرساخت در اختیارش قرار می‌دهد، استفاده کند.

● معلم برای آموزش هیبریدی باید به چه مهارت‌هایی مجهز باشد؟

در آموزش معلمان سه شایستگی اساسی مهارت‌های عمومی، مهارت‌های حرفه‌ای و مهارت‌های تخصصی مهم هستند. مهارت‌های تخصصی یعنی معلم به موضوع تدریس خود اشراف کامل داشته باشد. معلم چهارم دبستان باید به ریاضی چهارم دبستان مسلط باشد. معلمی که به ریاضی خوب مسلط است، می‌تواند تشخیص دهد آموزش کدام محتوای ریاضی بهتر است حضوری باشد و کدام غیرحضوری. بنابراین، معلمی که می‌خواهد هیبریدی کار کند، باید به لحاظ اشراف به موضوعات تخصصی مهارتش مسجل باشد. معلم در مهارت حرفه‌ای باید طرح درس نویسی هیبریدی را

بلد باشد و با انواع روش‌های تدریس هیبریدی و ارزشیابی هیبریدی آشنا باشد. در مهارت‌های عمومی نیز لازم است معلم با فناوری آشنا باشد. مهارت کار با رایانه را داشته باشد و نحوه استفاده از برنامه (پلتفرم) و سامانه را بلد باشد. معلمی که وارد آموزش هیبریدی می‌شود، مهم‌ترین چالش او برنامه و زیرساخت است. دست‌ورزی بچه‌ها در استفاده از برنامه جلوتر از معلم است. معلم باید مهارت خود در استفاده از فناوری و زیرساخت را تقویت کند. در کنار آن معلم باید هنر و کارگرافیکی هم بداند.

● به نظر شما مدرسه هیبریدی می‌تواند جایگزین مدرسه حضوری شود؟

به معلم می‌گوییم روال و سامانت را به هم نریز. شما باید معلم را به عنوان قضاوت‌کننده و تصمیم‌گیر در اینجا به رسمیت بشناسید و به او اختیار بدهید. معلم می‌تواند در کلاس جمع‌بندی‌اش این باشد که از ۶۳ واحد یادگیری باید ۴۲ واحد را حضوری بگوید و بقیه را غیرحضوری. میزان حضوری و غیرحضوری بودن را معلم با توجه به شرایط مدرسه و امکانات آن، شناخت بچه‌ها و تفاوت‌های فردی آن‌ها تشخیص می‌دهد. ما به این نوع آموزش می‌گوییم آموزش هیبریدی که معادل فارسی آن آموزش ترکیبی است و تفاوتی با هم ندارند.

● در آخر بفرمایید فکر می‌کنید آینده آموزش هیبریدی چگونه است؟

آینده متعلق به آموزش هیبریدی است. اکنون عصر اطلاعات دارد تمام می‌شود و در آستانه ورود به عصر مفهوم هستیم. در عصر مفهوم باید با اطلاعاتی که داریم، مفهوم جدید بسازیم. اطلاعات وجود دارند، ما فقط ارجاع می‌دهیم. ما سه دوره معلمی داریم: دوره اول «معلم به‌مثابه معلم»؛ دوره دوم «معلم به‌مثابه تسهیلگر»؛ دوره سوم «معلم به‌مثابه طراح». در عصر صنعت، معلم متعلم بود. در عصر اطلاعات نقش معلم به تسهیلگری تغییر پیدا کرد و اکنون نقش معلم می‌شود طراحی که همان نقشی است که در آموزش هیبریدی دارد. ما مجبوریم به این سمت‌وسو برویم. در آموزش هیبریدی معلم به‌مثابه طراح فقط نقش راه می‌دهد. کتاب «ذهن کامل نو: گذر از عصر اطلاعاتی به عصر مفهومی»، نوشته دنیل اچ پینگ، در این زمینه کتاب ارزشمندی است.

آموزش هیبریدی می‌خواهد کار را برای معلم ساده‌تر کند. آموزش هیبریدی محصول پارادایم یا اجماع گذر از یاددهی به یادگیری است. مهم است بچه‌ها یاد بگیرند، نه اینکه من از یاددا‌نم ذوق کنم